

N:o 52.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1909, kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 m. m.

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom Andra Kammaren väckta motioner, nämligen N:o 127, af herrar *Karl Staaß, Jakob Pettersson, Joh. Ström, Carl Carlson Bonde, Th. af Callerholm, Ad. Wiklund, K. G. Karlsson, S. H. Kvarnzelius, Axel Schotte, Ernst Beckman, D. Persson i Tällberg, Johan Ericsson, Karl Starbäck, Fridtjuv Berg, J. Bromée, G. Jansson, L. Gust. Broomé och E. A. Nilson*, N:o 113, af herr *Carl Lindhagen*, N:o 94, af herrar *C. J. Berggren, G. Jansson, Karl Otto, N. A:son Berg och J. P. Igel* samt N:o 115, af herrar *Carl Lindhagen, Rob. Karlsson, A. C. Lindblad, L. J. Carlsson och E. A. Leksell*.

Herr *Staaßs m. fl.* motion har följande lydelse:

»Vid 1908 års riksdag väcktes följande motion (n:o 129):

'Det torde vara påtagligt, att, sedan statsmakterna i vissa delar af landet infört förbud för bolag att förvärfva fast egendom och sålunda accepterat de synpunkter och principer, som ligga till grund för en sådan förbudslagstiftning, det icke kan finnas något verkligt skäl att

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 7 Saml. 51 Häft. (N:o 52).

*Herr Staaßs
m. fl.
motion.*

icke utsträcka tillämpningen af samma principer till andra delar af landet, där den må finnas påkallad. Har man funnit sig nödsakad att för jordbrukets och den jordbruksidkande befolkningens vidmakthållande i Norrland lagstifta på sätt som skett, bör man ock, om fara från ett öfverhandtagande bolagsförvärf hotar jordbruket och den jordbruksidkande befolkningen i andra trakter, se till, att skydd åstadkommes äfven i fråga om dem. Ja, man synes till och med, sedan norrlands-lagstiftningen en gång kommit till stånd, i densamma hafva anledning till en bestämd uppfordran att rikta blicken äfven mot öfriga trakter af landet. Ty hvad man än må hafva för tankar om norrlandslagstiftningen, ett måste dock säkerligen af alla erkännas, att då den skulle komma till stånd, hade det varit vida bättre, om den kommit långt tidigare än som nu är fallet. Det bör då ock undvikas, att en liknande lagstiftning för vissa andra delar af riket göres först, då missförhållandena gått alldeles för långt.

Det är vår mening att i denna motion yrka ett omedelbart antagande af förbudslagstiftningen endast beträffande den del af Gäfleborgs län, som hittills icke blifvit lagstiftningen underlagd — detta i öfverensstämmelse med Andra Kammarens redan förut intagna ståndpunkt — men i öfrigt allenast att hemställa, det Kungl. Maj:t efter skyndsamt utredning måtte framlägga förslag om lagstiftningens utsträckande till sådana landsdelar, där den må finnas påkallad.

Emellertid kunna redan nu åtskilliga trakter förberedelsevis nämnas, från hvilka starka klagomål förspörjas öfver bolagsförvärf i stor skala. Så är förhållandet med vissa delar af Värmland och Dalsland äfvensom — ur andra synpunkter, nämligen sockerproduktionens sträfvan efter jordbrukshemman för betodling — Skåne. Detta blott såsom exempel.

Betänkligheterna mot norrlandslagstiftningen voro visserligen af mångahanda art, men såsom hufvudinvändningar torde man kunna framhålla dessa två: dels att staten genom en sådan lagstiftning skulle kränka enskildes — såväl säljares som köparens — naturliga rätt och dels att lagstiftningen skulle locka till ett lätt verkställt kringgående.

Den förra af dessa invändningar hafva statsmakterna själfva genom sitt beslut om förbudslagen förklarat grundlös. Och då den sålunda ansetts grundlös vid lagens införande, kan den uppenbart icke åberopas mot en utsträckning af lagstiftningens grunder äfven till andra landsdelar. Den senare torde icke hafva vunnit stöd af hittills gjorda erfarenheter. Det berättas sålunda från Norrland, att man visserligen då och då kan spåra ett kringgående af lagen, men att det icke äger

rum i någon större skala, då bolag af anseende icke lära nedlåta sig till ett sådant tillvägagående.

På grund af hvad vi sålunda anført, tillåta vi oss hemställa:

1:o att Riksdagen måtte för sin del besluta om sådan utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att densamma kommer att vinna tillämpning för hela Gäfleborgs län;

2:o att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t så snart ske kan låta verkställa fullständig utredning rörande omfattning af bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt vidtaga de åtgärder, som med anledning af denna utredning må föranledas.»

Vid samma riksdag väcktes förslag af herr Carl Lindhagen m. fl. *dels* — i motionen n:o 205 — »att Riksdagen ville

1:o för egen del antaga ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 i syfte att lagen må vinna tillämpning i hela Gäfleborgs län;

2:o hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande till nästa Riksdag af förslag till sådant tillägg till nämnda lag, att, då aftal om förvärf enligt 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden är belägen, berättigas på vissa villkor inlösa densamma;

dels ock — i motionen n:o 204 — att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande bolags äfvensom enskilde industriidkares och skogsspekulanterers jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt om förslag till lagstiftning i syfte att *dels* förekomma sådana förvärf, *dels* upprätthålla gamla gårdar och upptaga odlingar samt bereda rum för nya bosättningar och nyodling på dylika jordägares redan förvärfvade marker inom nämnda landsdelar.

Ofvanstående motioner afslogos af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren biföll desamma, dock med undantag af herr Lindhagens m. fl. förslag om utredning rörande enskilde industriidkares och skogsspekulanterers jordförvärf.

Då vi ej finna oss öfvertygade af de skäl, som inom Första Kammaren anförts för afslag å ifrågavarande, af Andra Kammaren enhälligt antagna förslag, tillåta vi oss härigenom under åberopande, *dels* beträffande frågan om omedelbart utsträckt tillämpning af och tillägg till § 3 i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, af lagutskottets utlåtande öfver berörda motioner, n:o 56, *dels ock*, beträffande frågan om utredning

angående bolags jordförvärf i mellersta och södra delarna af riket, af lagutskottets samtliga andra-kammarledamöters vid samma betänkande fogade reservation, hemställa:

1:o att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan utvidgning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att densamma kommer att vinna tillämpning för hela Gäfleborgs län;

2:o att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till nyssnämnda lag, att, då aftal om förvärf enligt lagens 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden är belägen, berättigas på vissa villkor inlösa densamma; samt

3:o att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kan låta verkställa en fullständig utredning rörande bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning må påkallas.»

Herr Lind-
hagens motion
n:o 113.

Uti den af herr *Lindhagen* väckta motionen n:o 113 anföres följande:

»I en motion inom Andra Kammarerna vid 1908 års riksdag (n:o 204) påkallades utredning om dels förbud mot bolagsförvärf och dels ingripande å bolagshemman jämväl i mellersta och södra delarne af riket. Den senare delen af framställningen har i en föregående motion vid denna riksdag återupptagits i förändrad form. Med åberopande af det öfriga innehållet i förstnämnda hemställan får jag därför såsom ett komplement till sistnämnda motion göra den hemställan,

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa Riksdag af förslag till lag rörande förbud för bolag och förening att i vissa fall förvärfva fast egendom på landet äfven i södra och mellersta delarne af riket.»

Herr Berg-
grens m. fl.
motion.

Den af herr *Berggren* m. fl. väckta motionen är så lydande:

»Den 4 maj 1906 utfärdades den lag, som med vissa undantag förbjuder bolag och föreningar att förvärfa jordbruksfastigheter i Norrland och Dalarne. Den hade framtvingsats af där rådande missförhållanden, ådagalagda genom vidlyftiga utredningar. Det måste emellertid beklagas, att Värmlands län förblef stående utanför denna lagstiftning, ty detta län hotas liksom förut Norrland och Dalarne af bolagens öfverhandtagande jordförvärf.

Sedan lång tid tillbaka hade järnindustrien ägt vidsträckta områden i Värmland. Dessa jordförvärf stodo tillsammans med den värmländska bruksrörelsen, som under sin blomstringstid sträckte sig till länets alla delar. Genom sammanslagning af inköpta bondgårdar bildades en mängd bruksegendomar, och få voro de värmländska socknar, som icke hade en eller flera sådana egendomar inom sina gränser. På så sätt försvunno många bondgårdar, dock utan att det väckte större farhågor, enär de en gång bildade brukskomplexen blott sällan utvidgades. Men annorlunda blef förhållandet, sedan järnhandteringen slagit in på nya banor och de flesta mindre järnbruk till följd däraf måst nedläggas. Träindustrien kom och slog under sig ett stort antal gamla bruksegendomar med därtill hörande skogsmarker. Det stannade tyvärr ej med detta. Äldre och nyare trävaruaktiebolag ha under de senare tjugu åren inköpt en stor mängd skogshemman, och dessa jordförvärf, som pågå utan inskränkning, ha tagit så omfattande dimensioner, att de utgöra en verklig fara för den värmländska bondeklassens bestånd.

Som förut nämnt ha här påvisade missförhållanden först under senare år framträdt rätt allvarsamt, och däri är att söka en anledning till att de ej så tidigt som i Norrland och Dalarne framkallat allmän förstämning och ovilja. Men numera har den värmländska befolkningen börjat vakna upp däröfver och fått klart för sig, att något måste göras till hämmande af bolagens fortgående jordförvärf.

Att ett sådant ingripande är en viktig statsangelägenhet, torde nu allmänt inses och erkännas. En själfägande kraftig jordbrukareklass utgör det kraftigaste stödet för statens sunda utveckling och bestånd. Dess bevarande hör till de politiska uppgifter, som ej utan svåra följder kunna skjutas åt sidan. Få bolagen fortfarande fritt lägga under sig de värmländska skogarna, skola de förr än man tror bli ägare till större delen däraf. Det är lätt att förutse, att en fortsatt utveckling i sådan riktning till sist måste sluta med en katastrof.

Mycket önskligt hade varit att kunna lämna utredning angående omfattningen af den jord, som inom Värmlands län nu befinner sig i bolags händer. Detta har emellertid icke varit möjligt. De uppgifter därom, som finnas i Konungens befallningshafvandes femårsberättelser, sakna nästan all betydelse för frågans rätta bedömande. De angifva nämligen endast det antal mantal och utjordar, som under en viss tidsperiod tillhört bolag, men innehålla i öfrigt inga uppgifter på de jordarealer, som befinna sig i deras ägo. Om man endast håller sig till de meddelade sifferuppgifterna på antal mantal, får man, i synnerhet hvad Värmlands län beträffar, en alldeles oriktig föreställning om omfånget

af bolagens jordförvärf. Där finnes nämligen mycket stor skillnad mellan de olika hemmanens jordarealer, så att ett visst hemman kan omfatta flera 10-tusental hektar, under det ett annat utgöres af endast några få 100-tal hektar. Det låter sig därför icke göra att, med något anspråk på tillförlitlighet, blott efter hemmantalet beräkna arealen af den jord, bolagen äga. En sådan beräkning skulle bli mycket missvisande. I stort sedt förhåller det sig emellertid så, att bolagens hemman höra till de större inom länet. Utgående härifrån kan man såsom sannolikt antaga, att, ehuru bolagen år 1905 blott ägde omkring 11 procent af länets hemmantal, den jord, som då tillhörde dem, utgjorde 20 till 25 procent af länets ytvidd. Men endast genom utredning af förhållandet kunna exakta siffror erhållas, och en sådan utredning är i fråga om Värmlands län en påträngande nödvändighet. Det torde vara ganska säkert, att en dylik utredning framdeles kommer till stånd, men af särskild vikt är, att den företages snart, tv härvidlag äro betydelsefulla nationella värden på väg att förloras.

Af erfarenhet kan man sluta sig till att, om Riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om berörda utredning, flera år åtgå, innan den blir färdig och därpå grundade lagförslag kunna framläggas för Riksdagen. Denna respittid skola bolagen, det bekräftas från andra håll, använda till att med fördubblad ifver öka sina jordbesittningar. Om öfver hufvud är af betydelse för staten, att de själfägande jordbrukarne bevaras för undergång, så är det ej heller likgiltigt, om härför erforderliga åtgärder komma för sent. Och för sent komma de, därest de föras fram på samma långsamma väg, som följdes beträffande den norrländska förbudslagens genomförande. Enklast löstes frågan därigenom, att denna lag utan vidare förklarades gälla äfven Värmlands län, men en framställning härom skulle näppeligen vinna Riksdagens bifall. Lämpligast torde därför vara att gå en medelväg, och anhålla, att berörda förbudslag bör omfatta nämnda län intill dess Riksdag och Kungl. Maj:t efter behörig utredning annorlunda beslutat.

Det är nu ej första gången frågan om förbud för bolag att förvärfva jordbruksfastigheter i Värmlands län föres fram i Riksdagen. Vid 1907 års riksdag väcktes motion därom, och under förra årets riksdag gafs ånyo uttryck åt detta sträfvande, därigenom att flera värmlandsrepresentanter då ställde sig som medmotionärer under en af herr Lindhagen väckt motion, n:o 204, hvilken delvis hade ett dylikt syfte.

På grund af hvad sålunda anförts, anhålles vördsamt,

1. att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t så snart ske kan låta verkställa utredning angående

omfattningen af bolags jordförvärf inom Värmlands län och vidtaga de åtgärder, som med anledning af denna utredning kunna föranledas, samt

2. att Riksdagen för sin del ville antaga ändrad lydelse af lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom i syfte att lagen må vinna tillämpning äfven i Värmlands län intill dess den i föregående punkt omnämnda utredning verkställts och Riksdagen och Kungl. Maj:t funnit lämpligt att i saken annorlunda besluta.»

I herr *Lindhagens* m. fl. motion n:o 115 anföres följande:

*Herr Lindhagens m. fl.
motion
n:o 115.*

»Lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom kan gifvetvis lämna rum för ett visst kringgående genom försäljningar till enskilde. Detta insågo lagens anhängare redan vid tiden för dess antagande. Lagens utsträckande att omfatta vissa kategorier enskilde måste man dock då tills vidare afstå ifrån i följd af omöjligheten att i den punkten öfvervinna den juridiska formalismens betänkligheter. Man antog ock såsom sannolikt, att kringgåendet skulle blifva en obetydlighet i jämförelse med den störtflod af försäljningar, som alltjämt öfversvämmade landet, så länge bolageningo köpa. En viss tröstegrund låg också i det sakförhållandet, att de enskildes förvärf ej kunde bli lika framtidsvärdliga som bolagens, enär de förra måste snart nog sönderbrytas af arfslagarne. Med andra ord, man trodde sig kunna se tiden an.

De af sakkunnige vitsordade berättelser om lagens kringgående, som på sista tiden förekommit i pressen, synas, med undantag möjligen för vissa undantagsfall, ej ådagalägga att kringgåendet hitintills antagit större proportioner än man, på sätt ofvan sägs, kunnat ifrågasätta. De visa emellertid å andra sidan, att man nu här och hvar litet smått börjat försöka sig på de obehöriga vägarne. Får detta ske opåtaladt, kunna dylika försök bli allt lifligare. Aptiten brukar växa medan man äter, och dessutom smitta exemplen lätt, isynnerhet de dåliga.

Tiden är således inne för att komplettera förbudslagen. Redan i det genom 1901 års motion framlagda lagförslag föreslogs, att lagen skulle gälla äfven enskilda idkare af träförädlings- eller trävarurörelse med viss begränsning. Men för detta kunde som sagdt ej då vinnas något gehör. I en motion vid 1908 års riksdag rörande bolags jordförvärf berördes äfven denna fråga, ehuru utan påföljd på grund af bristande utredning. Sedan dylik utredning numera som sagdt vunnits, bör saken återkomma.

Erfarenheten visar emellertid, att man härvid måste sikta icke blott

mot enskilda näringsidkare af ofvannämnda slag utan främst mot tjänstemän hos bolagen och för säkerhets skull äfven dem, hvilka såsom ledamöter i bolagsstyrelser eller eljest ha del i ledningen. Uti norrlands-kommitténs förslag till arrende, vanhäfd- och expropriationslagar liksom i det af regeringen vid 1907 års riksdag framlagda förslaget till vanhäfdslag betecknas de enskilde, som ansågos böra innefattas under berörda lagstiftningar sålunda: »enskild person, som ej å fastigheten har sitt bo och hemvist samt uppenbarligen besitter den hufvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsafkastningen». Undantag bör ske för förvärf på grund af arf och giftorätt och eventuellt äfven testamente.

Från juridiskt håll kommer säkerligen att framhållas svårigheten för domare att få vetskap, huruvida köpare, som söker lagfart, är obehörig person. I realiteten ställer sig dock saken så, att en person, som förklarats obehörig att förvärfva fast egendom, endast i sällsynta undantagsfall kommer att äfventyra ett försök, enär egendom lätt skulle genom klander kunna frånvinnas honom. Fall då lagfart utan upptäckt meddelas sådan person blifva således ännu mer sällsynta, och medgifves rätt till besvär's anförande häremot icke blott allmän åklagare utan hvem som helst, kommer säkerligen ett sådant fall ej vidare att inträffa.

Vill man dock särskildt trygga sig mot att ett obehörigt lagfaret fastighetsförvärf kan under lång tid framåt bli föremål för klander, så kan antingen, liksom i 1901 års lagförslag ifrågasattes, föreskrifvas viss kortare tid, exempelvis ett år, för rätt att väcka dylik klandertalan eller ock stadgas, att talan mot förvärfs laglighet icke alls får anställas, därest lagfart beviljats.

I våra båda grannländer, Finland och Norge, i hvilka bolagens skogsförvärf spelar samma sociala roll som hos oss, om än ej fullt i samma utsträckning, har också tagits itu därmed på lagstiftningens väg. Man började där uppmärksamma frågan senare än i Sverige, men har i vissa afseenden redan kommit vida längre på grund af frånvaron i båda länderna af en första kammare.

I Finland är sålunda nyligen antagen en förordning angående inskränkningar i idkares af vissa näringar rätt att förvärfva fastighet på landet. Denna lag innehåller förvärfsförbud i hela landet för alla slags skogs- och trävarubolag med undantag för viss jord. Lagen gäller dessutom för enskild person som idkar enahanda näring, dock må sådan person förvärfva fastighet af meddelägare i dödsbo och på grund af testamente. Närmare föreskrifter om den utredning, som bör företes i ärenden, om hvilka förordningen handlar, samt om dess

tillämpning i öfrigt meddelas af senaten. I en reservation till ekonomikutskottets betänkande föreslogs, att talan mot fångs laglighet ej må väckas, därest lagfart på grund af fångets beviljats.

I Norge stadgas genom en provisorisk lag af den 12 juni 1906, att äganderätt eller nyttjanderätt till, bland annat, skog icke kan utan Konungens tillstånd förvärfvas af utländsk medborgare eller aktiebolag. Äfven denna lag gäller för hela landet. Ett tillägg till densamma af den 24 januari 1908 innehåller i § 1 följande:

'Til erhvervelse paa anden maate end gennem arv, egteskap eller odelsløsning av eiendom omfattende skoggrund, som sammen med hvad erhververen tidligere eier eller bruker av skoggrund inden samme herred, utgjor mer end 250 hektar, kræves kongelig tilladelse, selv om erhververen er norsk statsborger, saafremt han enten

- a. har del i ledelsen av et selskap, hvis forretning omfatter handel med eller utnyttelse av skog eller skogsprodukter, eller er ansat i et saadant selskaps tjeneste, eller
- b. ikke i de tre sidste aar før kontraktens avslutning har været og fremdeles er bosat i det herred, hvor eiendommen er beliggende.'

Författningen stadgar vidare själfdeklaration såsom bevis för att hinder enligt 1 § ej möter för förvärf.

I ett för 1909 års storting framlagdt förslag till definitiv lag om förvärf af skog förekomma enahanda bestämmelser ehuru med en del modifikationer.

På grund af hvad sålunda anförts och med hänvisning jämväl till innehållet i det vid 1901 års riksdag i motionen n:o 142 inom Andra Kammaren framlagda lagförslaget, hemställes, att Riksdagen ville för sin del antaga en lagstiftning i syfte att lagen den 4 maj 1906 rörande förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom skall i erforderlig mån gälla äfven för förvärf af vissa enskilda personer.»

Beträffande till en början det i herr Staaffs m. fl. motion under 2) gjorda yrkande om sådant tillägg till lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom, att, då aftal om förvärf enligt lagens 3 § ägt rum, *staten eller den kommun*, där den förvärfvade jorden är belägen, berättigas på vissa villkor *inlösa* densamma, har utskottet icke ansett sig kunna förorda detta yrkande. Afsikten med hela den för den så kallade Norrlandsfrågans lösning tillkomna eller planerade lagstiftning har hufvudsakligen varit att vidmakthålla och stärka den själfägande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarna och befrämja jordbrukets utveckling i

Utskottets
yttrande.

nämnda landsdelar. För sådant ändamål har ock den omförmälda förbudslagen från möjlighet af bolagsförvärf uteslutit all inägojord med vissa obetydliga undantag samt den del af ett hemmans afrösningsjord, som bör betraktas såsom stödskog eller odlingsområde. Härigenom och särskildt genom lagens rymliga tillmätande af stödskogen har man velat vinna det nämnda målet. Genom att på det nu föreslagna sättet härutöfver lägga hinder i vägen för bolags jordförvärf i nyssnämnda landsdelar synes det utskottet, att man skulle skjuta öfver detta mål och i allt fall gå längre än förhållandena påkalla. Om det också är sannt, att skapandet af allmänna skogar i större omfattning borde förordas, lära andra och lämpligare utvägar härför icke saknas. Härtill kommer, att staten naturligen måste i sitt förvärf af skogsmark följa vissa planer och därför ej kan i det förevarande hänseendet ingripa annat än i särskilda fall. Kommunerna torde mera sällan äga medel att disponera för ifrågavarande ändamål. Ingrepp endast i syfte att förhindra bolag att i inträffande fall förvärfva jord torde väl från statens sida komma att höra till sällsyntheterna.

Hvad därefter angår det i sistnämnda motion under 1) framställda yrkandet om sådan ändring i omförmälda lag, att den komme att vinna tillämpning å hela *Gäflborgs län*, hvilken ändring Andra Kammaren för sin del beslutit vid såväl 1907 som 1908 års riksdagar, vill utskottet åberopa hvad lagutskottet vid 1908 års riksdag härutinnan anförde. Utskottet yttrade:

»I — — — — motion har yrkats, att lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 måtte utsträckas att gälla hela *Gäflborgs län*. Lagen gäller för närvarande endast *Ofvanåkers, Voxna, Los', Färila, Ramsjö och Hassela socknar* samt *Hamra kapellag* af berörda län. Såsom redan 1907 års lagutskott framhöll, torde emellertid någon giltig anledning att stanna vid dessa socknar af ifrågavarande län icke föreligga. Enligt *Norrlandskommitténs* utredningar ägde inom öfriga, af motionärerna afsedda delar af detta län år 1900 sågverksaktiebolag, sågverksägare och bruksägare 39 procent af arealen af den enskilde tillhöriga jorden. Inom t. ex. *Ljusdals socken* hade trävaruindustriens, till hufvudsaklig del aktiebolags, jordförvärf under tiden 1885—1900 ökats från 12,2 till 41,1 procent af hela mantalet. *Norrlandskommitténs* äldre förbudsförslag omfattade också hela länet, och reservanter inom kommittén vidhöllo denna ståndpunkt jämväl i det slutliga betänkandet. Kommittén stannade emellertid vid att föreslå lagens tillämpning endast å de socknar inom länet, som enligt kommitténs åsikt företedde den typiskt norrländska

karaktären. I sitt utlåtande öfver kommittéförslaget framhöll Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län, såsom det synes med rätta, att detsamma i denna del vore fotadt på alltför godtyckligt valda grunder. Kungl. Maj:ts befallningshafvande förmälte sig ej heller kunna instämma i kommitténs åsikt, att endast i dessa uppräknade socknar af länet bolagens jordförvärf skulle behöfva motarbetas. Att detta skedde, vore enligt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes mening önskvärdt äfven inom länet i öfrigt. Vid nu anförda förhållanden och då i vissa af de af förbudslagen oberörda delar af länet bolagsförvärfven lära fortgå i ofta afsevärd omfattning, synes utskottet en sådan utsträckning af förvärfsförbudet till hela Gäfleborgs län böra ske, som nu påyrkats.»

Beträffande de i de förevarande motionerna framställda yrkandena på utredning rörande *bolags jordförvärf i mellersta och södra delarna af landet* biträdde redan vid 1898, 1899 och 1900 års riksdagar Andra Kammaren af enskild motionär gjorda framställningar, att Kungl. Maj:t måtte taga under ompröfning, huruvida icke inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom i allmänhet på vår landsbygd funnes erforderlig samt i sådant fall framlägga förslag till lagstiftning därom. Liknande yrkande som det nu föreliggande biträdde af samma kammare vid såväl 1907 som 1908 års riksdagar. Vid 1907 års riksdag hemställdes i särskild motion, att beslut i angifna syfte måtte fattas särskildt såvidt Värmlands län anginge. Sistnämnda års laguskott anförde i afgifvet utlåtande i anledning af de då väckta motionerna följande:

»Genom här förevarande motioner har Riksdagens uppmärksamhet ånyo påkallats för frågan om bolagens fortgående jordförvärf i vårt land. Såsom bekant hafva åtskilliga förslag i detta ämne förut framkommit inom Riksdagen och särskildt inom Andra Kammaren tillvunnit sig bifall. Frågan om bolagens jordförvärf i Norrland och Dalarne blef ock särskildt föremål för behandling i den på Riksdagens initiativ af den så kallade norrlandskommittén verkställda utredning, på grundvalen hvaraf den af nästlidet års Riksdag antagna lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom i väsentliga delar hvilat. Man har alltså för de nordliga delar af vårt land, som i denna lag afses, kommit till det resultatet, att i bolagens fortgående jordförvärf ligger en fara, som genom lagstiftningen måste afvärjas. Att man sålunda i första hand riktade blicken på dessa landsdelar, berodde i synnerhet på bolagens dominerande inflytande därstädes i förening med den själfägande befolkningens där af förorsakade tryckta ställning. Att emellertid jämväl i andra delar af landet bolagens jordförvärf nått ganska afsevärda dimensioner och mångenstädes alltjämt

fortgå, synes framgå af den statistiska utredning, herr Lindhagen därom lämnar. (»Se sammanställningen här nedan.») De missförhållanden, som i olika afseenden åtfölja ett sådant fortgående bolagsförvärf, torde numera vara så allmänt kända, att utskottet icke däröfver behöfver yttra sig. En snar utredning synes därför till en början erfordras angående bolagens jordförvärf i de södra och mellersta delarna af landet — — — —. Det statistiska material, som för närvarande därom kan föreligga, läser icke erbjuda den fullständighet, som för ett noggrant bedömande af detta viktiga ämne är af nöden. Denna utredning torde då ock gifva vid handen, hvilka åtgärder kunna erfordras till undanröjande af de skadliga verkningarna af bolagens jordförvärf. Herr Lindhagen har härutinnan hänvisat till den för Norrland och Dalarne antagna förbuds-lagstiftningen. Huruvida emellertid denna eller någon liknande är i förevarande afseende lämplig, vill utskottet icke bestämdt uttala sig om.»

Med ledning af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser har utskottet verkställt följande sammanställning angående aktiebolags jordinnehaf i mellersta och södra Sverige. Järnvägsaktiebolag hafva ej medtagits.

Fastigheter å landsbygden tillhöriga inhemska aktiebolag (oberäknadt järnvägsaktiebolag).

		Antal mantal	Antal utjordar o. d. ej i mantal satt jord
Stockholms län	1885	133,881	41
	1895	200,017	73
	1900	291,192	139
	1905	256,224	124
Upsala län	1885	192,176	57
	1895	241,185	91
	1900	254,223	90
	1905	205,529	91
Södermanlands län	1885	13,188	7
	1895	19,237	11
	1900	30,000	10
	1905	67,279	60
Östergötlands län	1885	119,954	37
	1895	153,285	135
	1900	193,159	173
	1905	204,617	210
Jönköpings län	1885	14,562	15
	1895	6,263	11
	1900	20,373	19
	1905	35,878	42

		Antal mantal	Antal ut- jordar o. d. ej i mantal satt jord
Kronobergs län	1885	22,488	3
	1895	24,493	2
	1900	67,182	10
	1905	93,529	23
Kalmar län	1885	49,918	3
	1895	57,999	7
	1900	77,545	15
	1905	80,668	39
Gottlands län	1885	—	—
	1895	6,982	7
	1900	17,590	29
	1905	18,247	35
Blekinge län	1885	1,511	3
	1895	4,096	5
	1900	5,690	10
	1905	6,140	10
Kristianstads län	1885	2,885	—
	1895	6,512	4
	1900	22,243	15
	1905	23,996	45
Malmöhus län	1885	20,628	15
	1895	38,755	77
	1900	77,190	128
	1905	98,519	188
Hallands län	1885	0,807	1
	1895	3,219	8
	1900	5,033	3
	1905	10,279	119
Göteborgs och Bohus län	1885	19,372	25
	1895	26,959	33
	1900	36,773	59
	1905	43,512	104
Älfsborgs län	1885	44,311	9
	1895	41,688	11
	1900	82,046	18
	1905	88,508	40
Skaraborgs län	1885	55,984	28
	1895	73,792	43
	1900	81,833	53
	1905	106,621	108
Värmlands län	1885	159,894	166
	1895	188,604	198
	1900	182,571	208
	1905	197,802	227
Örebro län	1885	211,821	28
	1895	332,376	87
	1900	352,415	152
	1905	338,659	205
Västmanlands län	1885	194,275	27
	1895	209,949	54
	1900	201,959	117
	1905	202,844	191

Af denna sammanställning, som visserligen icke gifver någon tillförlitlig bild angående arealen af mark, hvarom är fråga, framgår dock, att aktiebolagens jordinnehaf i mellersta och södra Sverige under de senare femårsperioderna ökats. Att förvärfven efter 1905 fortgått i oförminskad skala, därför tala alla omständigheter. Det synes alltså utskottet önskvärdt, att den utredning, som nu begäres, icke längre får anstå. Utredningen skulle närmast afse upplysningars erhållande angående i hvilka trakter af landet bolags jordförvärf kan anses hafva tagit betydande omfattning. Å andra sidan skulle däraf äfven ådagaläggas, i hvad mån framställda klagomål öfver öfverhandtagande jordförvärf från bolagens sida tilläfventyrs kunna anses oberättigade. Ensamt en grundlig utredning kan i hvarje fall lämna erforderligt material för frågans allsidiga bedömande och gifva anvisning på lämpliga åtgärder för rådande af bot å de missförhållanden i det förevarande hänseendet, som kunna föreligga. Huruvida dessa åtgärder, där sådana eventuellt kunna erfordras, böra resultera i en likartad förbudslagstiftning som den för Norrland och Dalarne redan gällande, synes utskottet ovisst.

Hvad särskildt angår det i herr Berggrens förevarande motion framställda yrkandet på åtgärder i det ifrågavarande afseendet för *Värmlands län*, har utskottet inhämtat, att förhållandena i detta län, i hvad nu är i fråga, i särskild grad äro värda uppmärksamhet. Att Värmlands län icke kom att inbegripas i den redan befintliga förbudslagen, synes hafva berott på flera omständigheter. Någon bland befolkningen så utbredd och medveten ovilja öfver sakernas tillstånd, som i de nordligare landsdelarna, torde i allt fall där ej hafva förekommit. Emellertid är det ett allmänt känt förhållande, att folkmängden i Värmlands läns norra del samt i gränstrakterna mot Norge i afsevärd mån förminskats. Ehuru det bör medgifvas, att folkminskning förorsakats jämväl af andra än här ifrågavarande förhållanden, kan det likvisst icke utan vidare förnekas, att trävaruindustriens omfattande inköp af fastigheter kan därtill hafva medverkat. Utskottet vill med ledning af utskottet tillhandakomna uppgifter lämna några exempel på omfattningen af bolagens fastighetsförvärf i Värmland. Inom Älfalds härads nedre tingslag ägdes år 1907 Sunnemo socken så godt som helt och hållet af bolag. Inom Gustaf Adolfs socken i samma tingslag ägde bolag all enskild jord. Af tingslagets båda öfriga socknar, Ekshärads och Norra Råda, tillhopa innehållande omkring 50 mantal, ägdes något mera än 36 mantal af bolag. Inom Älfalds härads öfre tingslag har beträffande en socken uppgifvits, att af bolag därstädes innehades år 1890 2,139 har, 1900 12,193 har och 1907 22,900 har. Från Hvit-

sands socken i Fryksdals härads öfre tingslag har meddelats, att vid nämnda tid ungefär halfva socknen ägdes af bolag och att bolagens jordförvärf inom socknen visade tendens att fortfara. Inom Lekvattnets socken i samma tingslag, utgörande tillhopa ungefär 19,000 har, innehade bolag år 1890 1,050 har, år 1900 2,000 har och år 1907 5,400 har. Enligt uppgift från Nordmarks härad, med en areal af omkring 97,000 har, innehades af bolag år 1900 omkring 10,000 har och år 1907 omkring 15,000. Inom Gräsmarks socken i Fryksdals härads Nedre tingslag ägdes för ett 10-tal år sedan knappast någon jord af bolag. Nu pågå emellertid bolagens jordinköp i stigande skala, och å bolagens hemman lärer förekomma, att husen och jordbruket äro förfallna. Bland de skogägande bolagen i Värmland lära några finnas, som, enligt hvad allmänt är känt, hufvudsakligen ägas af utlänningar. Ett dylikt bolag förvärfvade under loppet af förra året, enligt uppgift, mera än 10 kvadratmil skogsegendomar i Värmland. Åtskillig skogsmark äges af enskilda norrmän.

Vid angifna förhållanden synes det utskottet önskvärdt, att den ofvan ifrågasatta utredningen särskildt påskyndas i fråga om Värmlands län, och anser utskottet, för att en eventuell slutlig lagstiftning i fråga om detta län ej skall komma för sent och sålunda blifva overksam, det nödvändigt att, (på sätt under 2) i herr Berggrens ifrågavarande motion yrkats, en lag genast antages innefattande provisoriskt förbud för bolag och förening att där i allmänhet förvärfva fast egendom. Denna lag, som synes böra blifva fristående från den gällande förbudslagen, torde lämpligen böra gifvas giltighet för tre år.

Om sålunda utskottet ansett sig böra tillstyrka en sådan utredning angående bolags jordförvärf i mellersta och södra Sverige som den ofvannämnda, har dock utskottet icke ansett sig kunna förorda att, såsom i herr Lindhagens förenämnda motion n:r 115 yrkas, vidtaga åtgärd för att den *gällande förbudslagen skall vinna afscende äfven å vissa enskilda personer*. Enligt hvad utskottet inhämtat lär det visserligen förekommit, att aftal ägt rum rörande fastighetsköp i Norrland, som synas hafva haft till ändamål att åt bolag åtkomma fastigheter, hvilka bolagen ej ägt själfva förvärfva. I någon afsevärdare omfattning torde dock detta icke hafva skett. I allmänhet synas nämligen bolagen icke gärna kunna inlåta sig på dylika aftal, som för dem icke äro utan ekonomisk risk. Det torde också få antagas, att ett dylikt motverkande från bolagens sida af lagens syfte än mera sällan kommer att ske, i den mån densamma fortfarande förblir gällande och den uppfattningen hinner tränga igenom, att den skall blifva bestående. I

allt fall synes man icke kunna i lagstiftningsväg skapa en hållbar grund, efter hvilken det skulle förmenas vissa enskilda personer att förvärfva och nyttja landets jord. Och äfven om sådant skulle låta sig göra, torde det i fråga om en sådan lagstiftning vara vida svårare att skaffa densamma nödig effektivitet än fallet är med den gällande lagstiftningen rörande bolagens fastighetsförvärf. Någon garanti för att vissa kvalifikationer, som i det föreslagna hänseendet skulle kunna fordras af en köpare vid tiden för köpet, äfven sedermera skola kunna uppehållas, synes väl knappast stå att få.

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställer utskottet,

1:o) att det i punkt 2 af herr Staaffs m. fl. förevarande motion gjorda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) att Riksdagen, med anledning af det i punkt 1 af herr Staaffs m. fl. omförmälda motion gjorda yrkande, måtte för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906.

Häri genom förordnas, att 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Bolag eller förening må ej i andra fall än nedan stadgas förvärfva fast egendom å landet inom Nedan-Siljans, Ofvan-Siljans eller Väster-Dals fögderi eller Envikens eller Svärdsjö socken i Kopparbergs län eller inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län.

Å fastighet i köping eller å annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, äger denna lag ej tillämpning.

3 §.

Bolag eller förening må förvärfva den del af ett hemmans afrösningsjord med impedimenter, hvilken i den ordning 5 § stadgar pröfvas ej vara att hänföra till stödskog eller odlingsområde enligt hvad nedan sägs; skolande hvad sålunda förvärfvas från hemmanet afskiljas genom jordafsöndring.

Till *stödskog* skall hänföras:

a) inom de norrländska länen så mycken till skogsbörd duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark, som på hemmanet belöper efter en areal för helt mantal af:

1,500 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ofvan odlingsgränsen samt inom Frostvikens, Hotagens, Offerdals, Kalls, Åre, Undersåkers, Storsjö, Tännäs, Hede, Vemdalens, Klöfsjö, Linsells och Lillherdals socknar i Jämtlands län;

1,200 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker nedom odlingsgränsen samt inom Muonionalusta, Pajala, Tarendö och Korpilombolo socknar i förstnämnda län; samt

1,000 hektar inom de öfriga delarna af Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län äfvensom inom Västernorrlands och Gäfleborgs län; skolande, då fråga är om hemman, hvars skattetal understiger ett åttondels mantal, den sålunda bestämda arealen höjas med en fjärdedel, dock ej till mera än hvad på ett åttondels mantal belöper;

b) inom de i 1 § nämnda delar af Kopparbergs län hvad vid verkställt storskifte betecknats såsom hemskog och fåbodskog.

Till *odlingsområde* skola hänföras till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande af själfständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanläggas med förutvarande jordbruk.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

3:o) att Riksdagen, med anledning af de i punkt 1 af herr Berggrens m. fl. omförmälda motion, i herr Lindhagens motion n:o 113 och i herr Staaffs m. fl. förenämnda motion punkt 3 gjorda yrkanden, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, låta verkställa en fullständig utredning rörande bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarne af riket samt för Riksdagen fram-

lägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning må påkallas;

4:o) att Riksdagen, med anledning af det i punkt 2 af herr Berggrens m. fl. ifrågavarande motion gjorda yrkande, måtte för sin del antaga följande

Lag

angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom inom Värmlands län.

1 §.

Bolag eller förening må inom Värmlands län icke förvärfva fast egendom å landet, hvarest den för städerna gällande ordning för bebyggande ej skall iakttagas, såvida icke Konungen för visst fall därtill lämnat tillstånd.

Hvad sålunda är stadgadt, gälle dock ej i fråga om fastighet, som hufvudsakligen är afsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller utgör stenbrott, grus- eller bergtag, torfmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

2 §.

Har aftal om förvärf, hvarom ofvan nämnts, tillkommit utan Konungens samtycke, där sådant enligt denna lag erfordras, vare aftalet ogildt.

3 §.

Med bolag afses i denna lag icke enkelt bolag eller bolag, som drifver bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse.

Med förening afses i denna lag allenast förening för ekonomisk verksamhet, hvilken icke drifver rörelse, som nyss sagts.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet och skall gälla tills vidare intill den 1 september 1912.

5:o) att herr Lindhagens m. fl. omförmälda motion n:o 115 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 april 1909.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer:

Beträffande utskottets hemställan under 1):

af herrar *Pettersson* från Södertälje, grefve *Hamilton*, *Lindhagen*, *Jansson* i Edsbäcken och *Karlsson* i Fjäl, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen med bifall till herr *Staafts* m. fl. motion i denna del måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till nyssnämnda lag, att, då aftal om förvärf enligt lagen 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden är belägen, berättigas på vissa villkor inlösa densamma;

samt af herrar *Zetterstrand*, *Widén*, och *C. J. Berggren*.

Beträffande utskottets hemställan under 2):

af herrar *Trygger*, *Rudebeck*, af *Ekenstam*, *Ridderbjelke*, *Magnuson* och *Gezelius*;

samt af herr *Bergendahl*, som anført:

»Den lag, som den 4 maj 1906 utfärdades angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom i de norra delarne af riket, har varit i tillämpning under så kort tid, att man ännu icke

kan draga tillförlitliga slutsatser om dess verkningar. Vid sådant förhållande synes det icke vara tillrädligt att utan föregående utredning utsträcka dess tillämplighetsområde till delar af riket, för hvilka lagen vid dess tillkomst icke ansågs behöflig. En varsamhet härutinnan är så mycket mer påkallad som redan ur teoretisk synpunkt beaktansvärda erinringar kunna framställas emot ifrågavarande förbudslag.

Det torde icke kunna bestridas, att lagen är ägnad att verka hämmande på en ekonomisk verksamhet, som borde kunna vara landet till största gagn. För ett utveckladt produktivt arbete är sammanslutning af för produktionen tillgängligt kapital en nödvändighet och för närvarande har det ekonomiska samhället otvifvelaktigt uti bolagen och föreningarna de värdefullaste organ för förverkligandet af sina syften. Äfven för stordriften inom jordbruket och dess bineringar finnes behof af det sammanslutna kapitalet, icke minst då det gäller att lägga nya sträckor under plogen, att utdika mossar och göra kärrmarker fruktbarande. Om således inga onödigt hämmande band böra läggas på bolags och ekonomiska föreningars verksamhet, bör dock staten äga möjlighet att kontrollera deras verksamhet, särskildt när densamma går ut på att tillgodogöra sig landets naturtillgångar. Det kan ur denna synpunkt ifrågasättas, om icke bolag och föreningar, som hafva till ändamål att förvärfva fast egendom för att där idka jordbruk, skogsafverkning eller eljest i stordrift utnyttja förefintliga naturtillgångar, böra söka Konungens tillstånd till utöfvandet af sådan verksamhet. Den undantagslag, som nu gäller för vissa delar af landet, skulle då ersättas af en koncessionslag, som gällde för hela riket och icke innehölle några i förväg lagda hinder för bolags och föreningars jordförvärf, men som beredde möjlighet att anpassa koncessionsvillkoren efter skilda orters olika förhållanden. Koncessionsystemet har redan här i landet vunnit tillämpning inom olika områden af ekonomisk verksamhet. Sålunda fordras Konungens tillstånd för rätt att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter, att anlägga och trafikera järnväg, att utföra elektriska anläggningar i visst fall, att drifva bankrörelse m. m., och har lagutskottet i ett vid denna riksdag afgifvet betänkande ifrågasatt koncession för rätt till distribution af elektrisk energi, frambragt af vattenkraft. Äfven i utlandet börjar koncessionsystemet komma mer och mer till användning.

Näringslifvets rika utveckling och de djärfva former, hvori det numera rör sig, måste påkalla statens särskilda uppmärksamhet, och är det af synnerlig vikt, att de kapitalstarka sammanslutningarnas makt varder till godo och icke till ondo.

En varsamt affattad, af Konung och Riksdag antagen koncessionslag skulle helt visst bättre tillgodose näringslivets behof än den förbudslag, på hvars allt vidsträcktare tillämpning röster nu höja sig. Det synes mig därför önskvärdt, att en utredning i detta afseende finge äga rum, innan beslut fattas om utsträckning af 1906 års lag.

På grund af denna uppfattning och då de i detta betänkande upptagna motioner icke lämna utrymme för det yrkande jag eljest skulle velat framställa, har jag utan sådant yrkande reserverat mig mot hvad utskottet i punkterna 2 och 3 hemställt.»

Beträffande utskottets hemställan under 3):

af herrar *Trygger, Rudebeck, Ridderbjelke, von Baumgarten* och *Magnuson*;

af herr *Bergendahl*, som åberopat sitt ofvan under 2) upptagna yttrande;

af herr *Fahlén*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen i anledning af herr *Berggrens* m. fl. motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, låta verkställa utredning rörande bolags jordförvärf i Värmlands län samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunna påkallas;

samt af herr *Gezelius*.

Beträffande utskottets hemställan under 4):

af herrar *Trygger, Rudebeck, Ridderbjelke, von Baumgarten, Fahlén, Magnuson, Bergendahl* och *Gezelius*.

Beträffande utskottets hemställan under 5):

af herr *Widén* mot utskottets motivering;

samt af herrar *Lindhagen* och *Karlsson* i Fjäl, hvilka anført:

»Det torde vara obestriddigt, att 1906 års lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom rätteligen bort omfatta, utom bolag, äfven alla sådana enskilde personer, hvilka af samma skäl som bolagen måste anses vara icke skickade att blifva egare till jordbruken i de norra provinserna. Af opportunitetsskäl måste förbudets anhängare dock i början afstå därifrån.

Det har emellertid i pressen under senaste året framkommit upprepade med exempel belysta påståenden, att sådana enskilda personer, som ofvan sägs, och särskildt bolagstjänstemän eller ledande personer inom bolagen på åtskilliga orter börjat inköpa jordbruksfastigheter. Man har äfven återgifvit uttalanden därom af domhufvande. Ett vitsordande däraf lämnades från sakkunnigt håll äfven inom lagutskottet.

Om man också anser sig för närvarande ej vara beredd att gifva lagen den omfattning, som den från början bort få, synes dock ofvan nämnda förhållanden ägnade att väcka betänksamhet och påkalla en utredning om hur det rätteligen förhåller sig. Utskottet vet därom ingenting och kan således ej gentemot de framkomna uppgifterna uttala sig med någon sakkunskap i en motsatt riktning.

Det hemställes alltså;

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, i hvad mån inom de sex nordligaste länen jordbruksfastigheter börjat på senare tider inköpas äfven af sådana enskilda personer, hvilka lika litet som bolagen lämpa sig att blifva egare till dylika fastigheter, äfvensom för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning häremot, därest utredningen därtill gifver anledning.»

Herrar *Gustaf Andersson* och *Ersson* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.

Herr *af Ekenstam* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af de härofvän under 1), 3) och 4) omnämnda ärenden.